

GÖRÜŞLER

GÜNEY DİNÇ
(İzmir Barosu eski Başkanı)

SORU: 1982 Anayasası'nın değiştirilme hükümleri hakkında ne düşünüyorsunuz?

— 1982 yılında, Danışma Meclisi'nden geçen tasarımı Cumhuriyet gazetesinin 7 Ağustos tarihli sayısında çıkan bir yazımla değerlendirirken, "...diliyle, içeriğiyle, getirdiği ve kaldırdığı kurumlarıyla, bir anayasa tartışmasına kaynaklık edebilecek olgunlukta bulunmadığına..." değinmiş, "...bu sonuca varılmasında, çeşitli toplum kesimlerinden gelen öneri ve cevapların ciddiye alınmamasının..." önemli payı olduğunu belirtmişim. O günlerde, halkoylamasına çok az bir süre kalmıştı. Tasarımın bu kadar çabuk onarılması olanaksızdı. Yazımın sonunda, ulusça içine düştüğümüz seçeneksizliği, aşağıdaki tümcelerle özetlemeye çalışmışım:

"Tasarımı okuduktan sonra kişinin aklına ister istemez şu soru gelmektedir: Sunulan tasarının ya da aynı düzeydeki bir benzerinin yürürlüğe konması için, henüz işlevini tamamlamayan 1961 Anayasası'nın devreden çıkarılmasının yararı nedir? Buna ne gerek vardır? 1961 Anayasası'nı büsbütün ortadan kaldıracak yerde, şimdilik geçici bir anayasa ile çoğulcu demokratik düzene geçiş koşullarının oluşturulması ve anayasa değişikliğinin toplumun bütün kesimlerinin temsil olduğu kurullara bırakılması yeni bir yaklaşım olarak değerlendirilemez mi?"

Türkiye, çok zaman yitirmiş bir ülkedir. Bunun bedelini yaşayan kuşaklar ödemişler, ödemektedirler. Dileyelim ki, gelecek kuşakları da, hayat boyu mutsuzluğa itecek, içinden çıkamayacakları labirentlerin karmaşasında bocalamaya tutsak kılmayalım."

1982 Anayasası'nın, henüz üçüncü yılını bile doldurmadan, ne tür uygulamalara kaynaklık ettiği göz-

ler önündedir. Umutsuzluk, topluma egemen olmuştur. İnsanlar, daha iyiyi, daha güzeli düşlemekten yoksun kalmışlardır. Savurganlık ve yoksulluk içiçe geçmiştir. Türkiye'nin temel sorunları elbette ekonomikdir. Ancak izlediğimiz görüntüler, hukuk kurallarıyla perçinlenen siyasal seçeneksizliklerin ürünüdür. Bunca olumsuzlukları birlikte getiren 1982 Anayasası'nın uzunca bir süre sınınanmasına gerek yoktur. Başlangıçta açıkça görülen sakıncalar, bütün çıplaklığıyla su yüzüne çıkmıştır. Anayasa elbette değişmelidir. Daha şimdiden güncellenen bu beklenti, siyasal partilerin çabalarıyla gerçekleştirilebilir. Konunun tüm sıcaklığı ile önümüzde durmasına karşın, parlamento aritmetiği, yakın bir gelecekte bu beklentinin gündeme getirileceği izlenimini vermiyor. Geçici 15'inci madde gibi ayrıntılar üzerinde yoğunlaşan tartışmalardan yola çıkılarak, köklü değişimler ummak, aşırı iyimserlik olacaktır.

— 1982 Anayasası'nın değiştirilmesi gerekli hükümleri sizce nelerdir?

— 1982 Anayasası, temel hak ve özgürlüklere aşırı kısıtlamalar getirmiştir. Bu durum, 1980 öncesi yaygın şiddet eylemlerine karşı, güncel bir tepki olarak açıklanmıştır. Her eylemin düşünsel bir temeli olduğuna göre, özgürlükleri daraltmak, terörü getirmenin yöntemleri arasında değerlendirilmiştir. Oysa, özgürlük ve terör, birbiri ile bağdaşmayan kavramlardır. Terör özgürlüğü diyebileceğimiz bir tanım, hiçbir ülkenin hukuksal düzenlemeleri arasında yer almaz. Olsa olsa, yurttaşlar üzerindeki devlet baskısı, yasalarla pekiştirilebilir. Şiddet olaylarını önlemek amacıyla bu işlerle hiç ilgisi olmayan yurttaşların haklarının daraltılması, bir yerde terörün etkinliğini benimsemek anlamına gelir.

Bu düşünce, insan haklarına ve aynı doğrultudaki çağdaş gelişmelere aykırıdır. Günümüzün en önemli evrensel sorunu, toplumların büyümesiyle daha bir ürkütücü olmaya başlayan, ekonomik, siyasal ve teknolojik baskılara karşı bireyin korunmasıdır. Özel ve kamusal odaklarda toplanan sınırsız yetkiler, kişilikleri öğüten tuzaklarla doludur. Çağdaş devlet, çok yönlü önlemlerle, bu sorunlara insanca çözümler bulmak zorundadır.

1982 Anayasası, özgürlük kavramının içeriğini olabildiğince daraltırken, tekelleşmeyi özendiren düzenlemeler getirmiştir. İnsanlara, geleceğin sanıkları gözüyle bakılmaktadır. Birbirini bütünlemeleri gereken yurttaşlar ve devlet, çelişen varlıklar gibi gösterilmiştir. Temel sorun budur.

Temel hak ve özgürlüklerden kişi güvenliğine, dernek, sendika, meslek kuruluşu siyasal parti kurma ve yönetme olanaklarından, üniversiteler ve TRT gibi

özerk kalmaları gereken kamu kuruluşlarına kadar uzanan düzenlemelerin, yeniden gözden geçirilmesi gerektiği düşüncesindeyim. Anayasa Mahkemesi'nin yetkileri artırılarak başvuru olanakları genişletilmeli, yargı daha bağımsız koşullara kavuşturulmalıdır. Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'nun ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin yargısal yetkileri benimsenmeli, bireysel yakınmaların bu organlarda incelenmesine olanak verilmelidir. Erkek ayrılığı ilkesini getiren düzenlemeler yeniden gözden geçirilmelidir. Sosyal devlet kavramına içerik kazandıracak somut ve uygulanabilir kurallara gereksinim vardır. Türk Dil Kurumu ve Türk Tarih Kurumu, bağımsız tüzel kişiliklerine yeniden kavuşturulmalıdır.

Kısaca özetlersek, 1961 Anayasası'nın temel alınacağı ve son yirmi dört yılın gözlenen gereksinimlerini kapsayan bir çalışma, yeni girişimlerin ivmesi olmalıdır. Hiç kuşku yok ki, çevre sağlığının tarih, kültür ve doğa varlıklarının, tüketicinin ve esnafın korunması gibi, 1982 Anayasası'nın getirdiği yeniliklerin de, bu çalışmalar içerisinde değerlendirilmesi gerekmektedir.

— 1961 Anayasası'ndan 1982 Anayasası'na geçen süreçte askerî bürokrasiye verilen anayasal konumu nasıl değerlendiriyorsunuz?

— 1982 Anayasası'nın, askerî bürokrasiye, 1961 Anayasası'ndan çok daha geniş bir konum sağladığı görüşünde değilim. 1961 Anayasası'nın 111. maddesinde "...milli güvenlik ile ilgili kararların alınmasında ve koordinasyonun sağlanmasında yardımcı olmak..." görevi, Milli Güvenlik Kurulu'na verilmişti. 1982 Anayasası'nın 118. maddesinde, Kurul'un "...Devletin varlığı ve bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği, toplumun huzur ve güvenliğinin korunması hususunda alınmasını zorunlu gördüğü tedbirlere ait kararlar..."ın, Bakanlar Kurulu'nda öncelikle dikkate alınacağı yazılıdır. Kapsam daha geniş bir görünüm almakla birlikte, Türkiye'nin yakın siyasal tarihi de gözetsilirse, bu konunun bir uygulama sorunu olduğu kendiliğinden ortaya çıkar. 1982 Anayasası da, "...öncelikle dikkate alınacak..." önerileri değerlendirme yetkisini Bakanlar Kurulu'na bırakmıştır. Bizce asıl üzerinde durulması gereken konu, Anayasa'nın 121. maddesindeki olağanüstü durumlar ve 122. maddesindeki sıkıyönetim ile ilgili düzenlemelerdir. Siyasal iktidarların olağan dönemlerde bile olağanüstü önlemlere gereksinim duyması, bütün demokratik kurumların işleyişini etkileyen yetki ve sorumluluk geçişimleri yaratmaktadır. Çağdaş demokratik kavramların toplumca özümlemesi, erkek ayrılığı ilkesinin uygulanmasına açıklık kazandıracaktır. □